

3. Берданова О. Нормативно-правові аспекти реформування системи соціального захисту населення // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. 2002. № 3. С. 302-306.
4. Бідак В. Складові системи державного регулювання соціального розвитку і соціального захисту // Україна: аспекти праці. 2004. № 1. С.35-41.
5. Дівіцина Н.Ф. Семьеведение. Багатодітна сім'я та її соціальний захист: учеб. посібник / Н.Ф. Дівіцина. М.: МГУ, 2006. 127 с.
6. Законодавство України про соціальний захист населення / упор.: О.М. Роїна, ред. О.А. Кривенко. К.: КНТ, 2002. 115 с.
7. Зубкова Т.С., Тимошина Н.В. Організація і зміст роботи щодо соціального захисту жінок, дітей і сім'ї: навч. посіб. М.: Видавничий центр "Академія", 2003. 224 с.
8. Рогозянського А. Проблеми багатодітної сім'ї сьогодні // Журнал Московської Патріархії. 2004. № 11. С.63-75.
9. Сасько О. Соціальний захист: здобутки, проблеми, перспективи // Військо України. 2003. № 7-8. С.12-13.
10. Тимофеева О. Нагальні проблеми соціального захисту населення України: (про Концепцію забезпечення адресного надання пільг окремим категоріям громадян // Праця і зарплата. 2004. № 30. С.2.

КОНФЛІКТНІ СИТУАЦІЇ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Л.А. Порожня,
науковий керівник М.П. Васильєва
Україна, м. Харків,

Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди

Для розкриття особливостей явища конфліктних ситуацій, що виникають в учнівському середовищі, виникає необхідність звузити межі даного поняття. Ми будемо досліджувати лише ті конфліктні ситуації, які виникають у результаті соціальної взаємодії учнів. Аналіз наукової педагогічної літератури показав, що в педагогіці не існує загальноприйнятого підходу до визначення конфліктної ситуації.

У наведених визначеннях конфліктної ситуації можемо виділити різні підходи: з одного боку відзначається потенційна конфліктність людських взаємин, а з іншого – тільки та ситуація визнається конфліктною, яка зачіпає особистісні інтереси учасників. Узагальнюючи існуючі підходи до розуміння конфліктної ситуації, ми вважаємо, що конфліктна ситуація в учнівському середовищі – це ситуація прихованого чи відкритого протистояння двох чи більше учнів під час розв'язання суперечності, яка має особисте значення для кожного з них. Зміст конфліктної ситуації складають суперечності, які створюють об'єктивне підґрунтя для реального протиборства учнів, пов'язані з їхньою діяльністю як суб'єктів соціальної взаємодії.

Взаємини суб'єктів учнівського середовища в конфліктній ситуації розвиваються відповідно до етапів розвитку конфліктної ситуації, а саме:

- визначення, усвідомлення учнями ситуації як конфліктної. Розуміння, що на зріла конфліктна ситуація, вимагає мобілізації наявних у розпорядженні сил, щоб або домогтися бажаної мети, якщо мова йде про особу, яка виступає як активний початок конфліктної взаємодії, або забезпечити максимально можливий захист, якщо мова йде про пасивного учасника взаємодії. Необхідно підкреслити, що визначення учнем ситуації як конфліктної стає механізмом, який відтинає всі стратегії поведінки, не відповідні цьому стану системи і «включає» ті альтернативи, які можуть потрібним чином структурувати взаємодію у такому вигляді;

- вибір стратегії, яка структурує хід взаємодії в конфліктній ситуації. На цій фазі взаємодії кожен із учнів визначає певну лінію поведінки, яка дещо пізніше вибудовується як загальна стратегія. Саме на цьому етапі хтось з учнів може прийняти рішення про вихід із системи відносин, і таким чином, конфліктна ситуація буде завершена за рахунок розпаду системи. Можлива і просто відмова від певних умов, їх «зниження», з метою уникнення загострення, або навпаки, вибір стратегії, спрямованої на отримання максимуму бажаного;

- вибір дій у межах загальної стратегії взаємодії. На цій фазі починається зіткнення стратегій і тактик індивідуальної поведінки учнів. Сприйняття ситуації як конфліктної супроводжується низкою емоційних переживань: підвищена тривожність, яка переходить у страх, ворожі почуття, упередженість і т.д. Ці переживання неминуче впливають на поведінку учня, що не залишається непоміченим іншим учасником взаємодії, і той починає теж сприймати ситуацію як конфліктну.

Отже, в дослідженні дотримуємося положення, що міжособистісна конфліктна взаємодія в учнівському середовищі – це взаємодія об'єктивних та суб'єктивних факторів, які створюють потенційну можливість конфліктної ситуації та особливості її протікання.

Об'єктивні особливості детерміновані нормативною поведінкою групи стосовно лідерства, групової діяльності, розподілення міжособистісних ролей та способу розв'язання внутрішньогрупових суперечностей, а також – особистості учителя та його моделлю поведінки у міжособистісних конфліктних ситуаціях. Суб'єктивні розкриваються через індивідуально-психологічні особливості кожного учня, його потреби, мотиви, інтереси; уявлення про себе. Згідно з отриманими даними нашого дослідження можемо констатувати: найбільша кількість конфліктних ситуацій серед учнів відбувається в діяльності (15,2%), потім конфліктні ситуації в особистісних стосунках (35,4%), конфлікти через речі (31,6%) і конфлікти в ділових відносинах (17,8%).

Однак, якщо розглядати ці конфліктні ситуації в різних вікових групах (молодша (1-4 класи), середня (5-9 класи) і старша (10-11 класи) окремо, то стає очевидним такий факт: з переходом від однієї вікової групи в іншу процентне співвідношення джерел конфліктної ситуації змінюється, деякі категорії зникають зовсім, з'являються нові. Наприклад, в молодшому шкільному віці виникають конфліктні ситуації через домагання на іграшки однолітка (45,2%). Вони займають провідне місце серед конфліктних ситуацій, що виникають через предмети. В інших вікових групах ці конфліктні ситуації не прослідковуються. У молодшому шкільному віці конфліктні ситуації через випадкові фізичні зіткнення (37,8%) займають провідне місце серед конфліктних ситуацій у діяльності, в середньому шкільному віці помітний спад їх процентного співвідношення (25,0%), а в старшому шкільному віці ці конфліктні ситуації зазвичай не зустрічаються зовсім.

Існують такі групи конфліктних ситуацій, які не мають місця серед учнів молодшої школи, а з'являються тільки в середній школі. Наприклад, конфліктні ситуації через розголошення таємниці, з'явившись в 5-8 класах, залишаються також і в старшому шкільному віці і т.д.

Таким чином, конфліктні ситуації в учнівському середовищі характеризуються такими особливостями:

- тип реагування у конфліктній ситуації залежить від типу особистості учнів та її компонентів;
- шкільний вік – це вік формування власних поглядів та відносин, пошуків свого самовизначення.

Причинами конфліктних ситуацій в учнівському середовищі виступають:

- фактори учнівського середовища;
- особистісні особливості учнів;

- особливості організації та протікання спільної діяльності;
- особливості мотиваційної сфери членів групи та динаміка мотивів в умовах спільної діяльності.

Підсумовуючи вище викладене, можемо констатувати, що міжособистісні конфліктні ситуації в учнівському середовищі ми будемо розглядати як зовнішні соціальні прояви процесу розв'язання учнями завдань дорослішання у конкретному соціальному середовищі. Конфліктні ситуації в учнівському середовищі детерміновані моделлю соціальної поведінки з особливим розподіленням ролей, послідовністю подій, способами вираження ціннісних орієнтацій, мотивацій та формами відстоювання власних інтересів, де суб'єктами відносин виступають безпосередньо учні різних вікових категорій.

Література

1. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология. М.: ЮНИТИ, 1999. 256 с.
2. Басараб Л.В. Конфлікти в дитячому колективі // Шкільний психолог. 2011. №5.. С. 25-27.
3. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. К.: Наукова думка, 1996. 114 с.
4. Колонкова О. Конфлікт у нашому житті // Шкільний світ. 2005. №8. С. 13-14.
5. Сивакова Л.Ю., Костенко Т.Г. Конфлікти та причини їх виникнення // Позакласний час. 2009. №7-8. С. 94-98.
6. Цюрупа М.В. Основи конфліктології та теорії переговорів. К.: КОНДОР. 2004. 172 с.
7. Швидка І.І. Конфлікти в освіті // Шкільна медіація. 2011. №2. С. 33.

СОВРЕМЕННЫЕ СРЕДСТВА РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ПОДРОСТКА

И.С. Приходько,
научный руководитель Е.Ю. Коробейникова
Россия, г. Екатеринбург,

Российский государственный профессионально-педагогический университет

В современном дополнительном музыкальном образовании задача создания условий для саморазвития и самореализации личности признаётся одной из важнейших. В связи с этим меняется и отношение к музыкальному творческому развитию учащихся. Каждая образовательная область вносит свой вклад в формирование человека. Образовательная область искусства предоставляет детям возможность развивать способности художественного, эстетического познания и оценивания окружающего мира, освоения культурных ценностей и духовного опыта прошлых поколений.

Искусство с раннего детства служит средством формирования мировоззрения ребенка, его эстетической и нравственной картины мира, а также развивает образное мышление. В общении с музыкой ребенок совершенствует свои творческие способности, приобретает опыт творческой деятельности, формирует свою индивидуальность. Анализируя характер и содержание детского творчества, можно судить о личностных качествах ребенка, его склонностях, интересах, способностях. Творческая деятельность способна оказать преобразующее влияние на личность ребенка [1, с. 2].

Интерпретация понятия детского музыкального творчества строится на признании наличия у детей врожденных задатков, которые независимо и спонтанно выявляются в деятельности. Сам процесс творчества вызывает у ребёнка мотивацию к обучению в таких видах деятельности, как игра, инсценировка, песня, сочинение и другие.